

legis prænuntia erant Christi venturi, et ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta novæ legis, quæ ab ipso Christo effluunt, et quamdam similitudinem ipsius in se habent, ut dictum est (in corp. art.). Utebantur tamen in veteri lege aliquibus verbis, in his, quæ ad cultum Dei pertinent, tam sacerdotes, qui erant sacramentorum illorum ministri (secundum illud Num. 6: Sic benedicetis filiis Israel, et dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, etc.) quam etiam illi, qui illis sacramentis utebantur, secundum illud Deut. 26: Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, etc.

COMMENTARIUS.

Hic articulus intelligendus est de sacramentis novæ legis, et ita est clarus in utroque sensu articulo præcedenti explicato, et rationes et congruentiæ D. Thomæ sunt optimæ: in quibus non explicatur necessitas ex institutione orta: hæc enim per se satis clara est, si de institutione constet. Reddit ergo rationem ipsius institutionis, tam ex parte instituentis, qui fuit Verbum incarnatum, quam ex parte hominis, qui animo, et corpore constat, quam ex parte ipsius signi, ut esset expressius, magisque determinatum ac certum. Atque ex eisdem rationibus colligit D. Thomas in solut. ad 3, quare hæc proprietas, et perfectio potius sacramentis novæ legis attributa est, quam veteribus, et omnia sunt in contextu D. Thomæ satis clara.

ARTICULUS VII.

Utrum requirantur determinata verba in sacramentis.

1. Ad 7 sic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinata verba in sacramentis. Ut enim Philosophus (lib. 4 Periher., parum a princip.) dicit, voces non sunt eadem apud omnes. Sed salus, quæ per sacramenta queritur, est eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

2. Præterea, verba requiruntur in sacramentis in quantum sunt principaliter significativa, sicut dictum est (art. præced.). Sed contingit per diversa verba idem significari. Ergo non requiruntur determinata verba in sacramentis.

3. Præterea, corruptio cujuslibet rei variat ejus speciem. Sed quidam corrupte verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacra-

mentorum effectus impediri, alioquin illiterati et balbi, qui ista sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. Ergo videtur quod non requirantur in sacramentis determinata verba.

Sed contra est, quod Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eucharistiæ, dicens, Matth. 26: Hoc est corpus meum. Similiter etiam mandavit discipulis, ut sub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. ultim.: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.

Respondeo dicendum, quod, sicut dictum est (art. præced., ad 2), in sacramentis verba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum materiæ. In omnibus autem compositis ex materia et forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodo finis et terminus materiæ, et ideo principaliter requiritur ad esse rei determinata forma, quam determinata materia: materia enim determinata requiritur, ut sit proportionata determinatæ formæ. Cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

Ad 1 ergo dicendum, quod sicut Augustinus dicit super Joann. (tract. 80, a med.), verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, id est, non secundum exteriorem sonum vocis, sed quia creditur, id est, secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eadem voces sint, quantum ad sonum. Et ideo cujuscumque linguæ verbis proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

Ad 2, dicendum, quod licet in qualibet lingua contingat diversis vocibus idem significari, semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principaliter et communius homines illius linguæ utuntur ad hoc significandum, et talis vox assumi debet in significationem sacramenti. Sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cujus usus est communior ad actum per quem sacramenti effectus significatur, sicut aqua communius utuntur homines ad ablutionem corporalem, per quam spiritualis ablutio significatur, et ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

Ad 3, dicendum, quod ille, qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere quod

facit Ecclesia, et ita non videtur perfici sacramentum. Si autem hoc faciat ex errore vel lapsu linguæ, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, non videtur perfici sacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte principii dictionis, puta, si loco ejus quod est: In nomine Patris, dicat, in nomine matris. Si vero non totaliter auferatur sensus locutionis per hujusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis, puta, si aliquis dicat: In nomine Patrias et filias. Quamvis enim hujusmodi verba, corrupte prolata, nihil significant ex virtute impositionis, accipiuntur tamen ut significantia ex accommodatione usus. Et ideo licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus. Quod autem dictum est (in istamet solutione) de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis, rationem habet, quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat significationem, variatio autem ex parte finis dictionis, ut plurimum mutat consignificationem, quæ tamen apud Græcos variatur etiam secundum principium dictionis in declinatione verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis, quia ex utraque parte potest esse tam parva, quod non auferat sensum verborum, et tam magna quod auferat. Sed unum horum facilius accidit ex parte principii, et aliud, ex parte finis.

COMMENTARIUS.

Hic articulus eodem modo exponendus est, quo articulum quintum declaravimus: nam eadem est utriusque ratio, imo addit D. Thomas, majori quadam ratione requiri hanc determinationem in verbis, quam in rebus, quia per verba determinantur res ad propriam sacramentalem significationem. In solutione vero ad primum explicat, hanc determinationem non debere materialiter intelligi in sono vocis, sed in sensu et significatione, et in hunc modum exponit difficilia verba Augustini, tract. 80, in Joan.: Verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, sed quia creditur, id est, quia significat aliquid, quod fide creditur; sed hic locus Augustini latius est tractandus in seqq. In solutione vero ad 2 et 3, tradit D. Thomas quasdam regulas circa mutationem, et corruptionem verborum sacramentalium, quæ

in sequenti disputatione latius sunt a nobis explicandæ.

ARTICULUS VIII.

Utrum liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum (4, d. 3, art. 2, q. 2, 3 et 4).

1. Ad 8 sic proceditur. Videtur, quod nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. Non enim minoris sunt necessitatis hujusmodi verba sacramentalia, quam verba sacræ Scripturæ. Sed verbis sacræ Scripturæ nihil licet addere vel minuere; dicitur enim Deuter. 4: Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apoc. ult.: Contestor omni audienti verba prophetiæ libri hujus, si quis apposuerit ad hæc, apponet super eum Deus plagas scriptas in libro isto, et si quis diminuerit, auferet Deus partem ejus de libro vitæ. Ergo videtur, quod neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere vel minuere.

2. Præterea, verba se habent in sacramentis per modum formæ, ut dictum est (art. præced.). Sed in formis quælibet additio vel subtractio variat speciem, sicut et in numeris, ut dicitur 8 Metaph. (text. 8, t. 3). Ergo videtur, quod si aliquid addatur vel subtrahatur a forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

3. Præterea, sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, et etiam orationis continuitas. Si ergo additio vel subtractio non auferat sacramenti veritatem, videtur, quod pari ratione nec transpositio verborum aut etiam interpolatio pronuntiationis.

Sed contra est, quod in formis sacramentorum quædam apponuntur a quibusdam, quæ ab aliis non apponuntur, sicut Latini baptizant sub hac forma: Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Græci autem sub ista: Baptizetur servus Christi nostri in nomine Patris, etc. Et tamen utrique verum conferunt sacramentum. Ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

Respondeo dicendum, quod circa omnes istas mutationes, quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Unum quidem, ex parte ejus, qui profert verba, cujus intentio requiritur ad sacramentum, ut infra dicetur (quæst. 64,

art. 8). *Et ideo si intendat per hujusmodi additionem, vel diminutionem, alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum, quia non videtur quod intendat facere id quod facit Ecclesia. Aliud autem est considerandum ex parte significationis verborum. Cum enim verba operentur in sacramentis quantum ad sensum, quem faciunt, ut supra dictum est (art. præced., ad 4, et ad 3), oportet considerare, utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia sic manifestum est, quod tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quod si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum: et ideo non perficitur sacramentum. Unde Didymus dicit in lib. 2 de Spiritu Sancto, parum a principio (habetur hic liber in fine operum S. Hieron.): Si quis ita baptizare conetur, ut unum de prædictis nominibus prætermittat (scilicet Patris et Filii et Spiritus Sancti), sine perfectione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid, quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, et per consequens nec sacramenti perfectionem. Sicut in forma Eucharistiæ, quæ est: Hoc est enim corpus meum, ly enim, sublatum, non tollit debitum sensum verborum, et ideo non impedit perfectionem sacramenti: quamvis possit contingere, quod ille, qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod est corruptivum debiti sensus: puta, si aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris majoris, et Filii minoris, sicut Ariani baptizabant: et ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si vero sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert, utrum talis additio fiat in principio, medio, vel in fine, ut si aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis, et Filii ejus unigeniti, et Spiritus Sancti paraleti, erit verum baptisma. Et similiter si quis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, et Beata Virgo te adjuvet, erit verum baptisma. Forte autem si diceret: Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, et Beate Virginis Mariæ, non esset baptismus: quia dicitur 1 ad Cor. 4: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est? Aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine Beate*

Virginis baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis enim sensus esset contrarius veræ fidei, et per consequens, tolleretur veritas sacramenti. Si vero sic intelligatur quod additur (et in nomine Beate Virginis) non quasi nomen Beate Virginis aliquid operetur in baptismo, sed ut ejus intercessio prosit baptizato ad conservandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio sacramenti.

Ad 1 ergo dicendum, quod ad verba sacre Scripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad sensum, sed quantum ad expositionem sacre Scripturæ, multa eis verba a Doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba sacre Scripturæ apponere, ita quod dicantur esse de integritate sacre Scripturæ, quia hoc esset vitium falsitatis. Et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod non est.

Ad 2, dicendum, quod verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati. Et ideo quæcumque fiat additio vel subtractio verborum, quæ non addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

Ad 3, dicendum, quod si sit tanta interruptio verborum, quod intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, et per consequens veritas ejus: non autem tollitur, quando est parva interruptio, quæ intentionem proferentis, et intellectum verborum non auferat. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum, quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione præposita vel postposita signo. Si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti, quia, secundum quod Philosophus (lib. 2 Periher., cap. 4, parum ant. fin., t. 4) dicit, nomine et verba transposita idem significant.

Littera D. Thomæ satis est perspicua, de re autem dicemus disputatione sequenti. Solum est advertendum, in hac additione vel quacumque mutatione facta in verbis sacramentalibus, duo posse considerari. Primum, quando fit, vel non fit contra substantiam sacramenti. Secundum, quando licite vel illicite fiat: et utrumque promiscue attingit D. Thomas hoc art.; tamen, quia nobis in animo est, totam materiam moralem, separatim et distincte tradere, ideo hic solum agemus de his, quæ spectant ad substantiam sacramentorum: de his vero, quæ ad mores pertinent, infra in disputatione practica seu morali.

DISPUTATIO II.

DE MATERIA, ET FORMA SACRAMENTORUM.

In præcedenti disputatione, metaphysica ratione tractavimus de essentia sacramenti, per genus et differentiam ejus: in hac amplius est eadem essentia explicanda more physico, scilicet per materiam et formam, quæ doctrina proprie solum habet locum in sacramentis novæ legis. Si quid autem ad cætera sacramenta accommodari poterit, obiter etiam explicabimus.

SECTIO I.

Utrum oporteat sacramenta constare rebus et verbis, tanquam materia et forma.

1. *Verba non erant de ratione sacramentorum veterum.* — Principio dicendum est, hanc compositionem non esse de ratione sacramenti ut sic. Probatur, quia non fuit inventa in sacramentis veteribus, quæ supra ostendimus fuisse proprie, et univoce sacramenta: quod præsertim de circumcissione nemo negare potest; atque idem est de sacramento in lege naturæ instituto in remedium parvulorum. Constat autem ex Genes. 17, circumcissionis ritum in sola actione institutum fuisse sine mentione alicujus verbi. Idem legimus de agno paschali, Exod. 12, et de ordinatione sacerdotis, Lev. 8, et licet, in sacrificio pro peccato, dicatur Lev. 4: Et orabit pro eo sacerdos, tamen neque constat, illud fuisse sacramentum, neque orationem illam fuisse sub certa verborum forma proferendam, sed solum debuisse sacerdotem suo arbitrio orare, ut offerenti peccata remitterentur: unde in principio ejusdem capituli, ubi fit mentio expiationis peccatorum, nihil de aliquibus verbis proferendis dicitur, et si aliqua verba interdum dicebantur, vel a sacerdotibus, vel ab ipsis fidelibus, quibus sacramenta dabantur, illa non erant de substantia sacramenti, sed ad divinum cultum, vel commemorationem beneficiorum Dei pertinebant, ut D. Thomas hic, art. 6, ad 3, notavit. Ratio vero est, quam eodem loco ipse indicavit, videlicet statum veteris legis fuisse imperfectum, in quo fides et obscurior et magis implicita erat: et ideo non oportuit sacramenta illius temporis habere tam expressam significationem, sicut nunc habent;

atque adeo necesse non fuit, ut exterioribus rebus seu cæremoniis verba adjungerentur, quæ ad expressius significandum haberi solent. Generalius autem possumus rationem hanc explicare, scilicet, quia de ratione sacramenti, ut sic, solum est, ut sit exterior cæremonia sacra cum debita sanctificatione et significatione; hæc autem omnia possunt consistere absque illa compositione ex rebus et verbis, seu materia et forma.

2. *Sacramenta novæ legis constant rebus et verbis.* — Dico 2º sacramenta novæ legis omnia constant rebus et verbis, vel omnino proprie, vel secundum aliquam proportionem. Ita est explicanda sententia D. Thomæ hic, quæ communis est doctorum in 4, d. 1, et Alens. 4 p., q. 1, memb. 4, et q. 8, memb. 3, art. 1, 2 et 3. Et explicatur primo inductione facta ex Scripturis, nam de baptismo dicitur, Matth. ult.: *Baptizantes eos, ecce rem, in nomine Patris, etc.*, ecce verba, quæ Paulus distincte explicuit ad Ephes. 5: *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Ubi, licet Hier. per verbum vitæ intelligat verbum doctrinæ, sensus tamen est tropologicus, ut ipse fateatur: nam ad litteram sermo est de verbo consecratorio sacramenti, ut Chrysostomus, hom. 20, Theodor. et alii Græci, Ambrosius, Anselmus, D. Thomas et Latini exponunt. Præterea, in institutione Eucharistiæ legimus accepisse Christum res aliquas, scilicet, panem et vinum, et dixisse verbum: *Hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei.* Item de extrema unctione, Jac. 5: *Ungentes eos oleo sancto in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum.* De cæteris vero quamvis non sint tam apertæ Scripturæ, tamen ex traditione Ecclesiæ constat, ut Concil. Florent. tandem explicuit. Ratio a priori posita est in voluntate Christi sic instituentis; congruentiæ vero, quas D. Thomas attulit, optimæ sunt, ex quibus tertia maxime videtur litteralis, quæ in hunc modum potest explicari: nam res externæ, seu actiones sensibiles, sunt valde accommodatæ ad exteriorem cultum divinum, et ideo in omnibus sacramentis tam veteribus, quam novis adhibitæ sunt: verba autem conferunt, ut significatio sit certior, et expressior, qualis esse debet in lege gratiæ propter hujus status perfectionem: et ideo conveniens fuit, sacramenta hujus legis ex rebus et verbis componi. Vel alia ratione potest hoc explicari ex alio fine sacramentorum, qui est, per sensibilia manuducere hominem ad intelligibilia